

SEA - INFO 1-02

Stiftelsen Estoniaoffren och Anhöriga, SEA, blev en av de största av de anhörigföreningar som bildades efter katastrofen 1994 och är i dag den enda rikstäckande förening som fortfarande är aktiv.

En av de huvudsakliga riktlinjerna vid föreningens bildande och under åren av verksamhet har varit, och är, att alla rimliga ansträngningar bör göras för att omhänderta dem som kan återfinnas i vraket efter Estonia.

Alltsedan den internationella haverikommissionens (JAIC) slutrapport om förslisningen presenterades, och bristfälligheterna i den blev uppmärksammade och hårt kritiserade, har våra ansträngningar i ökande omfattning riktats mot att få till stånd en ny och oberoende undersökning.

Endast sanningen om hur och varför fartyget förläste och hur ansvaret för detta fördelas kan bringa Estoniafrågan till ett definitivt och värdigt slut.

POLITIK ÄR DET MÖJLIGAS KONST

Så lyder en fras som kan tolkas på minst två sätt - det ena säger helt enkelt att det i politisk verksamhet går att driva igenom vilket förslag som helst - hur galet det än må vara - om det kan vinna majoritet vid votering. Den andra tolkningen kan ses som motsatsen, d.v.s. att det är möjligt att eliminera eller neutralisera ett förslag - hur berättigad och välmotiverad den föreslagna åtgärden än är.

Förra hösten lades tre riksdagsmotioner - av Åbjörnsson, Hagström (kd), Heyman (m) och Ångström (mp) - samtliga med förslag att regeringen skulle ges uppdrag tillsätta en ny eller kompletterande utredning av Estonias förlisning. Bl.a. på grund av remissförfarandet inför det regeringsbeslut som kom i april blev motionerna ej behandlade i Trafikutskottet (TU) före sommaren utan kunde skjutas framåt i tiden. I oktober 2001 tillkom ytterligare två motioner - en undertecknad av Ångström (mp), Härstedt (s), Heyman (m), Hagström (kd), Skårvik (fp) samt en av Järrel (m) som här återges.

POLITIK ÄR DET MÖJLIGAS KONST (forts. fr. sid 1)

Någonstans på vägen kom emellertid ett beslut att motionerna inte skulle tas upp till behandling i TU utan behandlas i riksdagen i samband med statsbudgeten - ett förfarande som i sig har betecknats som ett konstitutionellt fel. Därmed blev det ingen utskottsbehandling, och eftersom det är i utskotten det viktigaste riksdagsarbetet bedrivs, där frågorna penetreras i beredning, debatt och behandling i eget betänkande, försvann möjligheten till ett ställningstagande i riksdagen baserat på kunskap i sakfrågan.

Som skäl för det avslag på motionerna som TU föreslog riksdagen, hänvisades enbart till det negativa beslut som regeringen tog den 19 april 2001 beträffande de krav på ny haveriutredning som framstälts från flera håll.

För den som inte är bekant med vilka möjligheter till konst och manövrer som ryms inom politiken kan detta synas som ett upprörande och otillbörligt sätt att se till att riksdagen ej tillåts skaffa sig en egen uppfattning om hållbarheten i en hårt kritiserad officiell utredning. Förfarandet resulterade i anmälningar till Riksdagens revisorer som bl.a. ombads granska

- huruvida regler och former för riksdagens verksamhet tillåter att ett beslut, taget utanför riksdagen och vilket varit en avgörande faktor för tillkomsten av en motion, tillåtes användas som skäl för avslag av motionen.
- huruvida det är förenligt med riksdagens uppdrag, verksamhet och principer att, utan egen beredning och debatt och med direkt påföljd för egen handläggning av ärende, i praktisk handling, och i efterhand, godkänna beslut taget utanför riksdagen.

Den 13 december kom ärendet upp i riksdagen, i debatten anfördes bl.a. följande:

Lars Ångström - "Jag tror för egen del att den tystnad som jag tror att många upplever kring de här frågorna, professorers och institutioners väl underbyggda kritik och den politiska oförmågan att hantera de här frågorna, riskerar att leda till ett misstroende inte bara mot myndigheter utan också mot oss politiker. Det är vi som har ansvar. Jag tror att det här i förlängningen är negativt för samhället och tilltron till vår samhällsstruktur."

Henrik S. Järrel - "Att därför förvisa en av vår tids värsta fartygskatastrofer, som krävde minst 852 människors liv, till närmast en liten not, eller i varje fall ett synnerligen tunt avsnitt, i ett budgetbetänkande vittnar enligt min mening inte bara om sviktande omdöme och bristande empati eller, låt mig kalla det, pietet. Det vittnar också om att man i det längsta vill skydda någon, något eller några intressen och dölja omständigheter som inte skulle må bra i, eller av,

offentlighetens ljus. Frågan är just bara vad, vem eller vilka - och egentligen också varför."

Voteringen resulterade i att riksdagen avvisade förslaget om en oberoende granskning av haverikommissionens slutrapport efter Estonias förlisning med röstsiffrorna 252 mot 60. 8 ledamöter från s, m, kd, c och fp lade ned sina röster och 29 var frånvarande.

Så förvaltades det enda tillfälle som Sveriges högsta beslutande församling haft, under de mer än sju år som gått sedan katastrofen, att självständigt granska, debattera och ta ställning till den omtvistade fråga som berör hur och varför 501 svenska medborgare förlorade livet.

Detta tillfälle, och möjligheten, att ta ett steg som kan leda närmare sanningen om Estonia förspilldes eller rättare sagt neutraliserades genom politikens möjligheter. Det är dock inte möjligt att få ett slut på Estoniafrågan genom att man från officiellt håll på olika sätt försöker lägga locket på eller ignorera ämnet.

Grundorsaken till att Estonias förlisning ännu inte fått en trovärdig förklaring finns i att ärendet fick en politisk hantering och därför är det inom den politiska sfären som nyckeln till en upplösning måste sökas. Detta ger skäl anta att Sveriges riksdag kommer att få flera möjligheter att ta ställning i frågan om utredningen av Estonias förlisning.

EXPLOSION PÅ ESTONIA?

Påståenden att Estonia utsatts för explosion av något slag kom omgående efter olyckan men, i likhet med många andra vittnesuppgifter, togs de emot med ringa intresse av JAIC som i sin slutrapport över huvud taget ej berörde ämnet.

Under årens lopp har frågan uppmärksammats i olika samband, bl.a. vid publiceringen av fotografier som sades föreställa en apterad men ej exploderad sprängladdning. Den Tyska Expertgruppen framförde även påståenden om konstaterade explosionsskador i sin rapport. Efter dykoperationerna i augusti 2000 och analyserna av de materialprover som då togs fanns det, till skillnad från tidigare, såväl konkret bevismaterial som sakkunniguttalanden från välrenommerade materialprovingsanstalter.

Frågan om Estonia utsatts för explosion har - om uttrycket tillåts - en så stor sprängkraft att det paradoxalt nog resulterat i ett slags avståndstagande till själva ämnet. Trots flertalet expertutlåtanden som bekräftar skäl för misstankar om eventuell explosion, har det bland politiker uppstått en sorts blockering till frågan och, fränsett nyhetsjournalistiken, har media visat en anmärkningsvärd passivitet i frågan.

Av nedanstående expertinstanser som konsulterats i frågan har Braidwood och Fellows baserat sina undersökningar bl.a. på sådant material som fanns tillgängligt före dykexpeditionen i augusti 2000. Övriga har genomfört, respektive utvärderat, undersökningar av de metallprover som togs från vraket vid dykexpeditionen.

- Brian Braidwood, Diving and Explosives Consultant, Weymouth, England (uppdragsgivare Den Tyska Expertgruppen)
- Michael Fellows, Fellows International Ltd, London, England (uppdragsgivare AgnEf)
- Materialprüfungsamt des Landes Brandenburg, MPA, Berlin, Tyskland (uppdragsgivare Jutta Rabe)
- Institut für Materialprüfung und Werkstofftechnik Dr Dölling + Dr Neubert GmbH, Clausthal-Zellerfeld, Tyskland (uppdragsgivare Jutta Rabe)
- Southwest Research Institute, SwRI, San Antonio, Texas, U.S.A (uppdragsgivare Gregg Bemis).
- Docent Lars Ekbohm, tidigare överingenjör vid FOA, Stockholm (uppdragsgivare SEA)
- Bundesanstalt für Materialforschung und -prüfung, BAM, Berlin, Tyskland (uppdragsgivare Der Spiegel)
- Cranfield University, Dr M.Edwards, Swindon, England (uppdragsgivare Jutta Rabe)
- Technische Universität, Prof, Lange, Braunschweig, Tyskland (uppdragsgivare Staatsanwaltschaft, Hamburg)

Prof. Lange har ännu ej slutfört sin undersökning, av de övriga har samtliga utom BAM rapporterat att de funnit indikationer att fartyget/de undersökta provbitarna utsatts för detonation. BAM, som räknas som det ledande materialforskningsinstitutet i Tyskland, hävdade att de strukturförändringar som konstaterats i metallens yta härrörde från stålkuhleblästring, en metod för borttagning av rost från fartygsplåtarna. Detta oaktat uppgift från Meyer Werft att plåtarna varav Estonia byggdes hade sandblästrats, en metod som ej kan ge samma effekt.

Möjligheten av att Estonia utsatts för sprängning leder till frågor - hur, när, varför - kan det bevisas? Men - den mest relevanta frågan är: Hur kan svenska myndigheter stå passiva inför det faktum att så stark expertis funnit indikationer på detonationer ombord fartyget?

De terroristaktioner som för en tid sedan drabbade U.S.A. har världen runt medfört en markant skärpning av regler och åtgärder för att öka säkerheten i samhället. Lagar har anpassats till den nya situationen och enbart misstänksamhet mot grupperingar, händelser eller företeelser har resulterat i omfattande undersökningar och även frihetsinskränkningar av olika slag. Att stå passiv inför skeenden, där det finns minsta misstanke om något oegentligt torde betraktas som oacceptabelt.

Alltsedan Åklagarmyndigheten i Stockholm lade ner sin förundersökning har ingen svensk myndighet engagerat sig i att söka klarlägga ansvaret för det som tog 501 svenska medborgares liv. Misstanke om brott brukar normalt medföra undersökning av polis och åklagare och uteblivna initiativ i anledning av de starka indikationerna på sprängning kan därför ge den möjliga tolkningen att motivet och förövaren redan är kända.

ESTONIA-MATERIAL PÅ INTERNET - WEBSITES

Internet är en oöverträffad källa till information i de flesta ämnen. Så ock vad gäller Estonia där följande sajter ger ett rikt urval av material. Ett antal av sajterna har dock ej blivit uppdaterade på lång tid. Inom parentes anges vilka språk som används - Sv = svenska, Eng = engelska, Ty = tyska, Fi = finska, Est = estniska.

http://195.17.40.107/~rasken/ms_estonia/ESTONIA-NYHETER.html

Red. Kenneth Rasmusson - Aktuella artiklar och inslag ur media, skrivelser och uttalanden. Rikligt material, aktuell. (Sv)

<http://www.citerat.just.nu/>

Redaktör D. Ståhlberg - Citerat. Omfattande litteraturförteckning (Sv)

www.hot.ee/estoniakatastroof/

Red. Imre Kaas - Estniska nyhetsklipp, fotografier, passagerarlistor. Debattforum. (Est)

<http://www.psyccdef.se/spf/documents/>

SPF, Styrelsen för Psykologiskt Försvar - SPF sorterar under Förvarsdepartementet och är den enhet som i krigs- eller kristillstånd i Sverige ska mobiliseras för att se till att rätt information sprids i landet. Har fått regeringens uppdrag att vara statens kontaktorgan för de anhöriga samt att upprätta en informationsbank om Estonia, Sajten Innehåller bl. a. den officiella haveriutredningen i Internetupplaga.

<http://www.sos.se/cgi->

Socialstyrelsen - Estoniasidor (Sv)

<http://www.onnettomuustutkinta.fi/2601.htm>

Finska Sjöfartsstyrelsen - Estoniasidorna innehåller bl a den officiella utredningen i Internetupplaga. (Fi, Sv, Eng)

<http://www.estoniaferrydisaster.net/estonia/index.html>

The German Group of Experts - Investigation Report...MV Estonia Innehåller Internetutgåvan av den omfattande rapport som utarbetades av Den Tyska Expertgruppen. (Eng)

<http://www.factgroup.nu/>

Faktagrupper / The Independent Fact Group (Johan Ridderstolpe, Björn Stenberg och andra) - Uppmärksammade egna rapporter om förhållanden kring haveriet och utredningen. Rikligt material. (Sv, Eng)

<http://heiwaco.tripod.com/main.htm>

Anders Björkman, Heiwa Co - Kritiserar haveriutredningen i egenskap av sjösäkerhetskonsult och expert på skeppsbyggnad. Rikligt material. (Sv, Eng)

<http://www.balticstorm.com/>

Jutta Rabe - Baltic Storm. Om katastrofen och med promotion för en planerad spelfilm. (Eng, Ty)

<http://www.estonia-sinking.org/>

Pixelpark AG, med finansiering från EU:s medieprogram - Informationsbank baserad på underlaget för den tyska rapporten, intervjuprotokoll av Jutta Rabe m fl, tidningsartiklar, förhörprotokoll mm. Tusentals dokument, artiklar, korrespondens, förhör, foton, tv dokumentärmanus och material från utredningarna. (Ty, Eng, Sv)

<http://www.ms-estonia.net/>

Thomas Sachsendahl - MS Estonia - Div. material. (Ty, Eng)

http://home.knuut.de/Wolfgang.Haegele/estonia_1.htm

Wolfgang Haegele - Der Untergang der M/S Estonia (Ty)

<http://www.multi.fi/~stigb/Estonia/index.html>

S-G. Berglund - M/S Estonia 1994-09-28. Förlisningen enligt officiell rapportering. (Eng, Fi)

http://muhu.www.ee/ms_estonia/

Jaak Viilo - M/S Estonia Disaster. Bilder, passagerarlistor, finska länkar. (Sv, Fi)

<http://home8.swipnet.se/~w-85937/bogvesir.htm>

David Sten - Visirbärgningen. Bärgningen av bogvisiret, reportage med originalfoton av en medverkande. (Sv)

<http://wreckwebsite.tripod.com/suomen/estonia.htm>

Teemu Vehkaoja - Wrecks Web Site - Estonia Disaster. Sammandrag av det officiellt angivna förlisningsförloppet. Ljudklipp och utskrift av Estonias sista radio-kommunikation. (Fi, Sv, Eng)

http://www.cgocable.net/~rgravis/eng_design/index.html

Michael Gravies - Estonia Disaster. Sammandrag av några undersökningsrapporter (Eng)

<http://members.tripod.com/~pupart/MSEstoniaing.htm>

Besättningsmedlem - In Memoriam MS Estonia. Estnisk minnessajt. Mayday ljudklipp. (Est, Eng)

<http://axelnelson.com/skepp/Estonia.html>

Axel Nelson - Estonia. Länksajt (Sv)

[http://pc-78-](http://pc-78-120.udac.se:8001/WWW/Nautica/Ships/Merchant_Motor_Ships/Viking_Sally.html)

[120.udac.se:8001/WWW/Nautica/Ships/Merchant_Motor_Ships/Viking_Sally.html](http://pc-78-120.udac.se:8001/WWW/Nautica/Ships/Merchant_Motor_Ships/Viking_Sally.html)

Data om M/S Estonia (Sv)

<http://user.tninet.se/~uht674g/>

Roger Viklund - M/S Estonia sänktes. Ett urval länkar till artiklar ur bl a Nexus och Der Spiegel. (Sv, Ty)

<http://www.zdnet.de/internet/toplinks/t028-wc.htm>

Tysk länksajt (Ty)

Den som vill veta vad dags- och veckopress, facktidningar mm. skrivit om Estonia - eller något annat ämne - kan söka på

<http://www.esperanto.se/kiosk/>

som har länkar till 15 500 tidningar i 213 länder.

ESTONIA OCH KURSK - EN JÄMFÖRELSE

I mitten av maj i år tecknade det holländska joint venture-företaget Mammoet Smit International ett kontrakt med den ryska regeringen enligt vilket de fick uppdraget att bärga atomubåten Kursk som förlit i Barents hav. Operationen innebar i korthet att 20 meter av ubåtens främre del sågades av varefter 26 kraftiga stålkablar fästes i skrovet. En omfattande redogörelse finns på Internet: www.kursksalvage.com. Vid bärgningen användes GIANT 4, en delvis sänkbar ponton först för att lyfta ubåten från djupet och därefter transportera den 180 kilometer till varv i hamnstaden Rosljakov i Murmanskområdet. Den 12 november återvände GIANT 4 till Amsterdam och därmed sattes punkt för det svåra men framgångsrika bärgningsföretaget som endast tagit sex månader att genomföra.

Reaktionen på olyckan och dess efterverkningar och debatten i Ryssland har speglat mycket av vad som framfördes i samband med Estonia. Frågetecken för vad som orsakade förlisningen, påståenden att en majoritet av anhöriga inte skulle vilja att kropparna bärgades, uppgifter att fartygets inre var så förstört att det var i det närmaste omöjligt för dykare att ta sig in för att bärga kroppar - liksom farhågor för fysiska och mentala risker, argumenteringen för gravfrid, tveksamheter om det skulle gå att identifiera kropparna, etiska och moraliska betänkligheter mm. mm.

De ryska myndigheterna reagerade först enligt de gammalsovjetiska principer där något som kan uppfattas som negativt för staten så långt möjligt bör förtigas eller informationen begränsas. Som ett sundhetstecken för det nya demokratiska Ryssland ersattes den attityden av en, för ryska omständigheter, stor öppenhet och 8 veckor efter katastrofen meddelade president Putin beslutet att Kursk skulle bärgas.

En jämförelse av hur informationen hanterats i de båda länderna utfaller ej i svensk favör. Estoniaanhöriga kommer ihåg hur viktiga beslut först läcktes till media och hur haverikommissionens teori meddelades redan någon vecka efter förlisningen och att deras arbete och bevisning därefter hemlighölls i tre år. Från rysk sida lämnas löpande och detaljerad information om vad som skett och sker med Kursk på Internetadressen www.kursk.strana.ru.

Det finns många paralleller som kan dras i frågan om bärgning av Kursk respektive Estonia, det finns också flera exempel där jämförelsen haltar. De ryska myndigheterna kom fram till sitt beslut som rörde förlusten av ett av de mest avancerade vapnen i något lands arsenal - en atomubåt, full med militära hemligheter och beväpnad med bl.a. kryssningsmissiler.

Den svenska regeringen kom till ett annat beslut - det rörde en civil färja, delägd av ett svenskt företag men som förde ett annat lands flagg. Frågan uppstår: Vad gjorde beslutet för Estonia så speciellt?

Vladimir Shigin är officer i den ryska marinen och har som tjänsteuppdrag att medverka vid utredning av fartygshaverier. Han har nu en viktig roll när det gäller att ta reda på vad som hände Kursk och med övertygelse baserad på omfattande erfarenhet säger han: "Sanningen kommer att bli känd, förr eller senare!"

JÄMFÖRANDE DATA	ESTONIA	KURSK
Fartygstyp	Ro-ro färjefartyg	Atomubåt
Deplacement, ton	15 600	28 000
Längd, meter	155,4	155
Besättning	186	118
Passagerare	803 (antagen siffra)	0
Förlist	28 september 1994	12 augusti 2000
Vattendjup vrakplatsen, meter	75	110
Överlevande	137	0
Bärgade döda (omgående efter förlisningen)	95	0
Saknade	757	44 (dec-01)
Bärgning omkomna	Nej	Okt.2000 - 12 st
Bärgning fartyget	Nej	Oktober 2001
Återfunna saknade, totalt	-	74 (dec-01)